

Iskolai könyvtárosok első régiós konferenciája

Szombathely, 2011. március 17.

Károly Frigyes

Kedves Kollégák! Bizonyára többekben is megfogalmazódott a kérdés – különösen így ebéd után, – hogy mit keresek én itt – matematika, testnevelés, pedagógia szakos tanárként – egy könyvtárosoknak szóló szakmai konferencián?

Erre több válasz is van.

1. A legegyszerűbb, hogy Keszeiné Barki Katalin igazgató asszony meghívott.
2. Van azért jobb indok is. Az iskolai könyvtárak az iskolák pedagógiai programjainak a szellemében tevékenykednek, és mint ilyenek, az igazgatók felelősségi körébe tartoznak. Így talán – mint egy 12 évfolyamos gyakorló iskola igazgatója, mondhatnánk a közoktatási rendszer egyik akrobatája – én is hozzá tudok tenni valamit a közös gondolkodáshoz.
3. Talán az a szempont sem elhanyagolható, hogy mint egyszerű iskolai polgár – nevezhetjük laikusnak is – talán más szemüvegen keresztül látom az iskolai könyvtárak szerepét, helyzetét, mint a könyvtárosok szakmai látásmódja.

Legelőször is szeretnék mindenkit megnyugtatni, hogy nem fogok didaktikai előadást tartani „Az iskolai könyvtár szerepe a tanítás és tanulás folyamatában” meglehetősen riasztó cím örvé alatt. A konferencia szervezői ugyanis arra kértek, hogy az általuk megfogalmazott cím ne zavarjon. Figyelemmel az ebéd utáni időpontra ezt a felhívást igyekszem komolyan venni. Amúgy is: melyik iskolai könyvtárról beszélek? Hiszen ahány iskola, annyi pedagógiai program, annyi társadalmi környezet, szociológiai eltérés.

- Város – falu
- Általános iskola – középiskola
- Gimnázium – szakközépiskola
- Budapest – kisváros
- Megyei jogú város – kisváros

Sorolhatnám az eltéréseket.

A felkéréskor azon gondolkodtam, hogy vajon nekem mit jelent, nekem, laikusnak az iskolai könyvtár. Aztán tudatosan anélkül, hogy hagytam volna befolyásolni magam szakirodalmakkal, leírtam vázlatosan a gondolataimat, majd körülnéztem a neten, végül elővettem a szakirodalmakat és érdekes, bár nem meglepő felismerésekre jutottam.

1. A legalaposabb információkhoz a könyvtáron, a szakirodalmakon keresztül jutottam.
2. A net frissebb, de nem elég alapos és széleskörű,
3. a szakma sokkal negatívabban látja a helyzetet, mint én.

Ez utóbbi megállapítás egyébként elhangzott 1999-ben is, egy „Az elmélet és valóság kontrasztja” címmel megrendezett iskolai könyvtári konferencián itt Szombathelyen.

Eltelt 10 év és újra és újra csak a problémákat látjuk magunk előtt. Pedig rengeteget fejlődött, vagy csak változott a világ.

Iker János az egy szekrénytől az osztályteremnyi, vagy annál is nagyobb iskolai könyvtárig történő fejlődést említette érzékeltetésül. Én most a digitális könyvtári rendszereket, az online elérést lehetővé tevő adatbázisokat, könyvtári honlapokat, blogokat említeném. De említhetem az „ ingyentankönyv” rendeletileg előírt bővítési forrását is. Szóval sok a változás és szerintem a fejlődés. A kérdés, hogy hogyan lehetne mindezzel jobban sáfárkodni és alkalmazkodva a változó világhoz élni a lehetőségekkel.

Ahogy tehát a korábbiakban már jeleztem: a címet félretenném, pontosabban átértelmezném. Az iskolai könyvtár szerepei mennyiben vannak jelen az életre való felkészítés és tanulás folyamatában? És mennyiben lehetnének?

Az iskola az életre készít fel. Akkor jól kell modelleznie az éppen aktuális életet. Ennek része a könyvtár is. Az a könyvtár, amely szintén változik és keresi a helyét a mindenkor – most éppen ebben – az aktuális tudásalapú, információs társadalomban. A cserép alapú, majd állatbőr, aztán papirusz, papír alapú könyvtárakban az információhordozók ugyan változtak, de a könyvtár alapvető funkciói csak bővültek. Ez a bővülő változás mindig is jellemezte a könyvtárakat és az iskolákat egyaránt. Miért kell ezen most meglepődnünk? Helyette inkább az új kihívásokat kell felismerni a szakmának és az iskolai élet szereplőinek közösen.

10 éve még a számítógép és a világháló mint a jövő lehetősége, kissé utópisztikusan jelent meg az egyes kutatók írásaiban és a gyakorlatban egyaránt. És ma? A következőkben elhangzó együttműködésben megvalósult pályázatok ismertetéseiben mindez már a jelenben mint valóság fogalmazódik meg. Videokonferencia, elektronikus könyvtári adatbázisok online elérhetősége. Óriási a fejlődés és persze ezzel együtt rengeteg az új megoldandó feladat.

Dán Krisztina annak idején jól határozta meg az iskolai könyvtár modelljét. Én most ezt nem ismertetném, mivel azt látom inkább fontosnak, hogy azok közül mik kapnak és várhatóan kaphatnak nagyobb hangsúlyt mai és közeljövőbeli iskolai világunkban.

Az információ hatalom – halljuk gyakran.

Hol jutnak hozzá a társadalom szereplői a számukra fontos információkhoz?

Vannak nagyon direkt beszerzési irányok, pl. a tudományok. De mi nézzük a legbonyolultabbat: a közembert! Már ha van ilyen. Hol jutunk az információkhoz?

A legkülönbözőbb helyeken. Ki itt, ki ott. A piacon, a szomszédától, a médiából, az iskolából, könyvtárból, tudományos konferenciákon, vagy szakfolyóiratokból, a hálóról. Különbözők az igények, mindenki másra kíváncsi.

Hogy tud megfelelni ennek a sok összetevőjű kihívásnak az iskola, mi ebben a szerepe az iskolai könyvtárnak? Hogy van ez együtt az iskolában? Hogy illeszkedik a tanítás-tanulás folyamatába? Hogy van jelen a diákok és a tanárok életében?

Már a hirtelen jött kérdések kapcsán is látható, hogy összetett információs igényeket kell kielégíteni:

- piaci hírek,
- pletykák a szomszédasszonytól, barátnőktől,
- szépirodalmi lelki épülést adó katarzis, vagy csak emocionális kielégülés,
- az iskolai tanítást, tanulást segítő információhordozók,
- szakmai tudást gyarapító könyvek, folyóiratok, szakismeretek,
- a legfrissebb információkról ismeretcsere, szakmai beszélgetés, konferencia, mint jelenleg is,
- interakciós lehetőségek és passzív befogadás a világhálón...

1.

A piac információs szempontból egy erősen heterogén halmaz, ahol sokféle érdeklődésű, különböző réteghez, korosztályokhoz tartozó ember találkozik és cserél információt akaratlanul is. Az iskolai könyvtárak információs szempontból agóra-szerepet töltenek be ma is. A jó iskolai könyvtárban találkozhat diák a diákkal, a kicsi a naggyal, a fiú a lánnyal, a diák a tanárral, különböző szakosok, érdeklődési körűek egymással. Már nem a csend hona a könyvtár. Pontosabban nem mindig a csend hona. A baráti beszélgetések, az iskolai történések, információk cseréjének színterei. Találkahely, játéktér korosztályoktól függően, ahol mintákat látnak egymástól. És a tudatosan erre építő könyvtárosok által generált szocializációs tér tanítást-tanulást generáló interaktív természetes környezete hatni kezd. Ezzel kell tudatosan élni a könyvtárosoknak.

A könyvtár marketingstratégiájának is alapja lehet ez a felismerés, ahogy Bognárné Lovász Katalin: „Maskara és tea a könyvtárban (?), avagy javaslatok könyvtáros tanároknak az iskolai könyvtárak PR-munkájának hatékonyabbá tételére” című írásában is kifejti.

Az iskolai könyvtárral kapcsolatos marketing fontosságát a nemzetközi irodalmak is kiemelik. Sok múlik a könyvtár ügyét szíven viselő könyvtároson. Nem kell a csodát várni, tenni kell érte. Részben felkészülten kell várni a szerencsét, másrészt alapos marketingstratégiát kidolgozva becserkészni diákot, tanárt, igazgatót, fenntartót.

2.

Az iskolai könyvtárak kiemelt célja az egész világon az olvasóvá nevelés. Ennek érdekében minden eszköz megengedett. A használatot helyezik a középpontba, igazodnak az igényekhez. Nálunk a középiskolákban a nyelvtanítás kiemelt terület. Miért nem látunk napjaink bestsellerei közül eredetiben olvasható köteteket is az iskolai könyvtárak polcain? Az angol nyelvű széplelkű lányregények, vámpíros örületek, Harry Potterek is segíthetnek az olvasóvá nevelésben. Finnország nem olyan fanyalgó ezen a téren és érdekes módon a legeredményesebb az olvasóvá nevelésben. Bizonyított tény szerte a világon és nálunk is, hogy ahol van iskolai könyvtár, és jól működik, ott jobbak az olvasási mutatók. Miért nem halljuk ezt többször, miközben a PISA-felmérés statisztikáin sopánkodunk évek óta? Egy remek marketing szempont lehet, ha élünk vele.

3.

Az iskolai könyvtár alapfunkciójának az iskolai oktatáshoz szükséges és használatos könyvek, szakirodalmak biztosítását tartották. Ez ma is fontos feladat, de a világ túlhaladta az ilyen iskolai könyvtárat. Gondoljunk csak bele. Az 1999-ben megrendezett konferencián a számítógépekről, az internetről még alig valamit beszéltek az előadók.

Most mit tekintünk információhordozónak?

Csak a polcokon találunk belőlük?

Világháló?

Egy szóval ma egy iskolai könyvtár egy megaméretű információs bázis is lett.

Mára ott tartunk, hogy a hatalmas információáradat, mely a mindennapok és nem csak az oktatási folyamat jellemzője, szelektivitást kíván meg a befogadótól. „Segítsük a diákokat abban, hogy az információ felhasználása terén gondolkodó és kritikus emberré váljanak. Nem az akármilyen információt, hanem a megfelelő információt hol keressék!” – mondta Colorie Clark angol iskolai könyvtáros. Én tovább mennék. Segítsük a tanárokat is annak felismerésében, hogy a tanár szerepe, mint elsődleges információt közlő „média” változik. Irányítania, a tanulási folyamatot szerveznie is kell. De aktívabb szerep és nagyobb felelősség hárul a tanulóra is. A könyvtáros pedig a szaktanárral együtt gyakran inkább

támogató, problémaelhárító, motiváló feladatot lát el. A tananyagot is tartalmazó integrált tanulási környezet – ilyen az iskolai könyvtár is – ugyanakkor átvesz bizonyos tanári funkciókat, ezzel szerepe nagyobb a tanulásban. Hiba lenne azonban mindezt túlmisztifikálni, ugyanakkor legalább akkora hiba lenne nem számolni az új típusú média adta lehetőségekkel (wifi-elérések, telefonok, i-podok).

4.

Az iskolai könyvtár az iskolai művelődés központja. Fontos feladata a továbbképzések, konferenciák szervezése, alkalmak teremtése a legfrissebb információk ismeretcserejére, szakmai beszélgetések generálása tanárnak, diáknak egyaránt. Nevelési értekezletekhez témaötletekkel járuljon hozzá. Természetesen ez nem megy egyedül. Csak a könyvtáros ehhez kevés. Összefogásra van szükség könyvtárak között, kollégák között. Erre lehet jó példa a Bolyai Gimnázium projektnapjainak könyvtárakat átívelő 5 napja.

Összefoglalva tehát én is csak azt mondhatom – egyetértve az UNESCO iskolai könyvtári kiadványában használt kifejezéssel, – hogy „Az iskolai könyvtár az iskola szíve.” Ez a szív – településnagyságtól függően – a település szíve is lehet.

Mondhatná itt most valaki, hogy na, de ebben a mai helyzetben? Bár tudom, hogy nem vigasztal, de egész Európában hasonló gondokkal küzdenek az iskolai könyvtárak. Az sem vigasztaló, hogy sok nagy hatalom is irigykedve néz a magyar iskolai könyvtárakra. Én személy szerint óriási fejlődést látok, és arra biztatnék minden iskolai könyvtárost és iskolaigazgatót, hogy a helyi igények mentén jól fogalmazza meg iskolája és annak könyvtára feladatait. Ki-ki a helyi célokat, adottságokat, lehetőségeket figyelembe véve alakítsa ki, fejlessze könyvtárát. És biztatnék mindenkit, hogy ösztönözze a politikusokat, a pályázatküldőket, hogy biztosítsanak forrásokat az iskolai könyvtárak épített tereinek mindezen funkciókra alkalmassá tételére.

Irodalom:

Beély Gábor: Főszerepben a könyvtárostanár, avagy az iskolai könyvtár adaptív lehetőségei II. In: Iskolakönyvtáros 2008/1-2:3-33.

Bognárné Lovász Katalin: Maskara és tea a könyvtárban(?), avagy javaslatok könyvtáros tanároknak az iskolai könyvtárak PR-munkájának hatékonyabbá tételére. In: Könyv és Nevelés 2004/3:9-17.

Bognárné Lovász Katalin – Wéber Kati: Iskola és könyvtár. Nemzetközi konferencia Lettországon, 2005. szeptember 22-23. In: Könyv és Nevelés 2006/1:27-32.

Clark, Coralie: Iskolai könyvtárak Nagy-Britanniában és a nemzetközi iskolákban. In: Pedagógiai információ – határok nélkül. A nemzetközi konferencián elhangzott előadások. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 2003. 114-120.

Csernyánszky Erzsébet: Egypercesek az iskolai könyvtárról. In: Iskolakönyvtáros 2002/4:11-13.

Csík Tibor: Iskolai könyvtár, esélyek és egyenlőség. In: Könyv és Nevelés 2005/2:29-39.

- Csík Tibor (szerk.): Információs műveltség és oktatásügy. Nemzetközi szemle. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2008.
- Dán Krisztina: Az iskolai könyvtár/forrásközpont új modellje Magyarországon. In: Az elmélet és a valóság kontrasztja. Az iskolai könyvtári konferencia előadásai. Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, 1999. 31-48.
- Eigner Judit: Könyvtáros szemmel Finnországban. In: Iskolakönyvtáros 2005/1-2:21-22.
- Emmer Gáborné (szerk.): Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. Flaccus Kiadó, Budapest, 2004.
- Emmer Gáborné (szerk.): A könyvtárügy stratégiája 2008-2013. Portál program. In: Iskolakönyvtáros 2007/3-4:36-42.
- Hock Zsuzsanna. Az iskolai könyvtár a gyermek könyvtára? A gyermek könyvtára az iskolai könyvtár? In: Könyv és Nevelés 2006/3:34-37.
- Horváth Viktória. Egy iskolai könyvtáros Rómában. In: Iskolakönyvtáros 2004/1-2:50-52.
- Iker János: Miért nyer nehezen teret az iskolai könyvtár? In: Az elmélet és a valóság kontrasztja. Az iskolai könyvtári konferencia előadásai. Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, 1999. 71-77.
- Lupkoviczné Major Edit: Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. In: Iskolakönyvtáros 2002/2-3:15.
- Niinikangas, Liisa: Iskolai könyvtárak Finnországban – a közös tanulás lehetősége. In: Pedagógiai információ – határok nélkül. A nemzetközi konferencián elhangzott előadások. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 2003. 139-146.